

OPONENTSKÝ POSUDEK

diplomové práce

Benjamín Muráň: Výklad 23. kapitoly evanjelia podľa Matúša

předloženo v r. 2008 na UK ETF, obor Nový zákon, vedoucí práce Doc. Jiří Mrázek, Th.D.

1. K formě

Práce má rozsah celkem 86 číslovaných stran, z toho je vlastní výklad na 82, zbytek zabírá seznam zkratk a bibliografie. Po formální stránce je zpracována velmi pečlivě, s minimálním množstvím překlepů či jiných drobných typografických nedostatků, k nimž patří soustavné vynechávání mezer za tečkou u zkratky „v.“ či užití dvojitého uvozovky pro vnořený citát na str. 14. Na str. 29 je podobenství o posledním soudu omylem situováno do 24. kapitoly Mt. Členění na kapitoly a jejich menší části desetinným systémem je přehledné a soustavné, jen opakování nadpisku „Grécky text a vlastní preklad“ v 11. kapitole u každého verše považuji za zbytečné, neboť popisuje skutečnost, která je zcela evidentní i bez něj. *Bibliografické údaje* jsou uváděny srozumitelným způsobem v patových poznámkách, jen v případě odkazu na text v elektronické podobě je prosté uvedení „CD ROM“ nedostačující (tak Morris na str. 31 a bibliografie, str. 85).

Autor pracuje s českou a anglicky psanou *odbornou literaturou*, kterou používá obvykle s porozuměním. Výjimkou je na str. 44 ve výkladu o farizejích uvedený zmatený údaj, že „ako prvý sa o farizejoch zmiňuje Hyrkán I. okolo roku 135 pnl“: jde nejspíše o zmínku o farizejích u Josepha (Ant. 13,10,5) *související s Janem Hyrkánem*.

Práce je psána slovensky, takže její *jazykovou úroveň* si netroufám posoudit, výklad je však dobře srozumitelný a plynulý. Stylisticky poněkud neústrojně působí občas se vyskytující prvek spíše mluveného či osobního stylu „Na záver by som rád poznamenal /dodal...“, který se v jedné kapitole objeví hned dvakrát (str. 33 a 34): kde vlastně začíná závěr? Citáty z cizojazyčné literatury autor překládá, což zvyšuje plynulost výkladu.

2. K obsahu a metodě

Práce si klade prostý cíl, formulovaný již v názvu: předložit soustavný výklad poměrně jednoznačně vymezeného biblického textu, který patří k profilujícím zvláštnostem Matoušova evangelia a jenž autora zaujal zřejmě především svou obsahovou nesnadností, Ježíšovy řeči proti zákoníkům a farizeům. Tomuto zaměření odpovídá členění práce do kapitol představujících jednotlivé přístupy či kroky exegese: textová kritika (kap. 2), srovnání moderních překladů (kap. 3), literární kritika (srovnání se synoptickými i jinými nz paralelami: kap. 4), synchronní analýza (kap. 5: struktura oddílu, kap. 6: jazykový rozbor, kap. 9: adresáti Ježíšovy řeči), otázky dějinného pozadí (kap. 7: situace Matoušova sboru, kap. 8: vysvětlení konkrétních, kterých se Ježíšova řeč dotýká), redakční kritika (kap. 10: zařazení oddílu v kontextu Mt). Jádrem práce nepochybně tvoří její nejrozsáhlejší kapitola podávající postupný výklad oddílu po verších (kap. 11). Závěrečné shrnutí je rozděleno do dvou krátkých kapitol (kap. 12: facit exegese a kap. 13: závěr). Zřejmou výhodou tohoto členění je jeho metodická přehlednost – jednotlivé kapitoly zřejmě zachycují vlastní postup autorovy práce.

Zřejmou nevýhodou je ovšem poměrně značná *fragmentarizace výkladu*, kterou podle mého názoru práce trpí. Autor jednotlivé kroky provádí celkem pečlivě, ale často až mechanicky, takže není zřejmé, jakým způsobem uváděná zjištění přispívají k porozumění, interpretaci textu. To je patrné už v úvodních kapitolách: autor prostě seznamenává různocnění či odlišné překladové možnosti, aniž by se zamýšlel nad jejich možnými implikacemi (např. proč je tak značná textová roztržičnost u v. 3). Souvislý výklad (kap. 11) pak také velmi mechanicky postupuje po jednotlivých verších, jedi-

nou výjimkou potvrzující pravidlo je společný výklad vv. 17–22 na str. 63n. Tak např. na str. 56 autor pojednává zvlášť o vv. 6 a 7, ačkoli výslovně uvádí, že výrok v. 7 je „pokračováním předcházejícího verša“, podobně vv. 27 a 28, které tvoří významový celek, probírá odděleně (str. 68n). Také možná (podle mne pravděpodobná) souvislost vv. 31 a 34 tak zůstává bez povšimnutí. K rozdrobenosti výkladu přispívá i to, že otázky „dobového pozadí“ jsou pojednány zvlášť (kap. 8. Historické súvislosti) a v postupném výkladu je na ně jen odkazováno (např. str. 52, 56). Autor se tak zbavuje příležitosti ukázat, jak tyto historické znalosti přispívají k interpretaci textu. Ve výkladu se také vůbec nijak neuplatňuje úvaha o struktuře textu (kap. 5) – např. v případě sedmi „běda“ by se nabízelo postupovat po jednotlivých „běda“ a moci je tak navzájem charakterizovat, respektive ukázat na jejich společný jmenovatel.

Sporné může někdy být i pořadí jednotlivých kroků. Tak je tomu podle mého názoru v otázce *vymezení vykládaného oddílu*: autor 23. kapitoly považuje za celek příliš neproblematicky. Už v 5. kapitole (str. 22nn) se zabývá rozbořem její struktury, ale teprve v 10. kapitole (Literárny kontext, str. 47nn) se dostává k otázce jejího vymezení. Vymezení oddílu v hranicích 23 kapitoly má ovšem svou plausibilitu ve zřetelných přechodech na konci k. 22 a na začátku k. 24. Nicméně připojení řeči k Jeruzalému (vv. 37; změna adresáta) by bylo záhodno zdůvodnit (motiv nepřátelství vůči prorokům?). U. Luz ve svém komentáři připojuje ke kompozici ještě 24,1–2: souvisí tématicky i časově. Tuto možnost zvažuje (na str. 48) i autor: „osobne by som si vedel predstaviť, že 24. kapitola by začínala veršom 3 a prvé dva verše by boli priradene ešte k predpovedi o zničení Jeruzalema.“ Odbývá ji pak jednoduchým poukazem na změnu adresátů a dále se otázkou vymezení oddílu nezabývá.

Souvislý výklad je v některých případech *překvapivě skoupý*. Např. otázka, na koho ukazuje konkretizace Χριστος ve v. 10, by si zasloužila více pozornosti než je jí věnováno na str. 58, podobně představa „zamykání království Božího“ ve v. 13 (str. 60n). Formulace „namiesto toho, aby sa plne spolehli na Ježiša a jeho konanie, vyzývajú pohanov (*sic!*), aby dodržovali Tóru“ zcela vypadává z jakéhokoli srozumitelného kontextu Ježíšovy řeči. Ostatně i bezprostřední ztotožnění metafory klíče (která je tu přítomná jen implicitně za termínem κλειειν) s výkladem Písma by vyžadovalo zdůvodnění. Velmi masivní metaforu υιος γεεννης z v. 15 vykládá autor neúnosně obecně: „znamená to asi toľko, že týchto konvertitov čaká strašný údol“ (str. 62). Co to však znamená? Jaká konkrétní zkušenost je za tímto popisem zvrácených důsledků misie (získání nakonec nikoli pro království Boží, nýbrž pro peklo)? A co v. 23? Není jedním z možných klíčů k celé řeči? Tady Ježíš pozitivně formuluje, co je podle něj důležité. Výklad se navíc vůbec nevěnuje otázce, co znamená „toto činit a ono neopouštět“ – jaký rozdíl je mezi ποιησαι a μη αφιειναι? A co Ježíš myslí tím „neopouštět“ – ono přehnané odevzdávání desátků, které právě kritizoval?

Autor se ve výkladu často snaží zaujmout a zdůvodnit své stanovisko, občas však k exegetickým problémům jen uvede různé výkladové možnosti. Např. souvislost 23,4 s 11,28–30, na kterou upozorňuje Gundry (viz str. 55), je podle mne důležitá a bylo by možno z ní vytěžit více (spojovací motiv „břemena“ – jaký je rozdíl mezi tím, které ukládá Ježíš, a tím, které ukládají farizeové a zákoníci?).

² Za nejzávažnější problém práce ovšem pokládám *nedostatečně citlivé a důsledné odlišení redakční roviny textu od roviny historické*. Za signifikantní projev tohoto nedostatku je možno považovat výklad na str. 60: téměř vzápětí po tom, co uvedl, že „sedmero běda“ je Matoušovou kompozicí, mluví autor o „Ježíšovej obsahlej řeči, ktorá je zaznamenaná (*sic!*) v tejto kapitole“. Jiným projevem téhož je míchání údajů z jednotlivých evangelií. Tak např. na str. 41, p. 87: proč se jako příklad jednání zástupu odkazuje na Jana 12,9? Podobně pak ve výkladu o farizejích: registruje sice (na str. 46) odlišnosti v zobrazení farizeů a Ježíšova vztahu k nim mezi evangelisty, ale neklade si otázku, do jaké míry je obraz farizeů v evangeliích výsledkem redakční tendence. Přitom tato otázka je právě u Mt 23 jako důležitého textu formujícího schematický negativní obraz farizeů velmi závažná. Tak může dojít k paušálnímu závěru: „Je tragické, že farizeji sa ... obrátili chrbtom k Ježišovi a tak aj k Bohu“

(str. 46) Podobně v souvislém výkladu mluví často tak, jakoby obraz farizeů (a zákoníků), který předkládá Mt 23, byl historicky věrným popisem, a nikoli spíš karikaturou (např. na str. 68: „Zákonníci a farizeji robili všetko preto, aby navonok pôsobili bezúhonne a učene...“). Bylo by podle mne záhodno přece jen přesněji položit otázku po adresátech této Ježíšovy řeči: kdo jsou oni (zákoníci a) farizeové, proti nimž se mluví, a kdo oni učedníci (a zástupy), k nimž se mluví: jsou to současníci Ježíšovi nebo Matoušovi?

Základním řešením problému Mt 23, které autor předkládá a svým výkladem chce doložit, je přesvědčení, že text je zaměřen pareneticky, tedy směřuje k obrácení svých adresátů. To je nepochybně jedna z výkladových možností, nikoli však neproblematická – někteří vykladači (např. U. Luz ve svém komentáři: Mt III, 390n) ji vehementně popírají. Bylo by tedy záhodno ji podrobněji zdůvodnit. Rozhodující v této věci je podle mne právě otázka adresátů řeči a s ní související problém jejího autorství. Luz si zde vypomáhá tím, že za autora jednoznačně prohlašuje Matouše, kterého pak staví *proti* autentickému Ježíšovi. Jeho obraz vypadá zhruba tak, že evangelista ke svému účelu (zvládnutí hořké zkušenosti rozchodu se synagogou) a po svém využil polemický materiál dochovaný v ježíšovské tradici a takto vzniklá kompozice byla po své kanonizaci, která ji vytrhla z velmi konkrétního dobového kontextu, zneužita k formulaci obecně protižidovských (protifarizejských) postojů pozdější církve.

3. Hodnocení

Autor se pustil do výkladu obtížného textu a navzdory uvedeným výhradám jsem přesvědčen, že v předložené práci dostatečně prokázal schopnost samostatné exegetické práce prováděné v rozhovoru s odbornou literaturou. Práci proto *doporučuji k obhajobě*. Práce má podle mého názoru dobrou standardní úroveň, čemuž by odpovídalo hodnocení stupněm C, při přesvědčivé obhajobě i stupněm lepším.

V rozhovoru při obhajobě by se autor mohl pokusit (1) zdůvodnit svůj pohled na základní zaměření Mt 23: shrnout exegetické argumenty pro parenetické chápání této řeči, (2) doplnit některý výše uvedených exegetických nedostatků (viz odstavec o skoupém výkladu v kap. 11), případně považovat o možné souvislosti motivu pokrytectví a metafory slepoty, které se v „běda“ vícekrát opakují.

V Nymburce 22.⁶ 2008

Jan Roskovec, Th.D.